Den gamla skolan är passé
Ystad Allehanda 2001

När jag var tonåring ritade jag en serie streckgubbar föreställande mig sittandes i skolbänken. På första bilden sitter jag rak i ryggen. Därefter lutar jag mig bakåt, vickar på stolen, faller ihop över skolbänken, stirrar ut genom fönstret, gungar på stolen, tuggar sönder en penna, ritar mönster i läroboken… bild efter bild… och slutligen när lektionen är slut far jag som en raket upp från stolen och ut ur rummet.

Denna svårighet att sitta still är något som jag tror att de flesta lärare känner igen. Men handlar streckgubbarna bara om normal ungdomlig rastlöshet? Nej, det gör de inte.

De år i livet då man har som mest spring i benen tillbringar man sittandes! Att sitta still i nio, eller tolv, år är en ren kränkning mot det unga livet. Det är helt enkelt vansinne! Och sen undrar vi varför ungarna blir håglösa, ointresserade och får myror i kroppen.

Det finns de som klarar skolan utan men för livet, men de flesta gör det inte. Någonstans tar energin ut sin rätt. Pojkar blir vilda och busiga, flickor blir tysta och anorektiska. Själv har jag en minnesbild av att krympa, lite för varje skolår. Trots min rastlöshet fick jag en bild av mig själv som fysiskt lat. Näää, jag ooooooookar inte, gnällde jag om vi till exempel skulle gå en längre sträcka.

Vändpunkten blev när jag kom till Sameland för att göra en film och levde en sommar med de renskötande samerna. Plötsligt upptäckte jag att jag kunde gå och gå och gå, upp för fjäll och ner för backar, och i timmar. Outtröttligt släpade jag såväl filmutrustning som vedstockar. Jag var helt enkelt tvungen, filmen skulle göras och elden i kåtan höll undan regn och dimma.

Jag blev förälskad i Sameland och återvände, år efter år. Först många år senare förstod jag att det blev mitt sätt att erövra den kropp som skoltiden stulit från mig. Jag upptäckte att jag inte alls var fysiskt lat. Med stor sorg insåg jag att jag genom skolan hade vant mig vid ett fysiskt understimulerat liv.

I vårt kroppsfixerade samhälle har vi blivit kroppslösa. Det handlar inte enbart om att vi inte längre hör kroppen så att vi vet när vi är hungriga eller trötta, eller om att vi rör oss för lite och blir feta och slappa. När det gäller barn handlar det om kunskapsinlärning: barnet lär sig genom att göra, det skaffar kunskap genom kroppen. Men skolan bygger på att det ska lära genom att lyssna och läsa. Ord ska tas stoppas in i huvudet och staplas där.

Genom Könkämä vuoma sameby fick jag också insikt om vikten att tillägna sig kunskap i ett sammanhang. Jag och min syster kom med stor nyfikenhet och vi bemöttes med samma leende tålamod som samerna bemöter sina ungar. De skrockade när vi fastnade med scootern och inte kom loss, när vi lämnat elden obevakad i regnstorm och inte fick fyr igen. De skrattade uppmuntrande åt våra klumpiga försök att kasta lasso och drack sedan kaffe i kåtan som vi själva hade monterat. De kom inte till vår undsättning förrän vi bad dem, och vi bad bara när vi verkligen behövde det. När vi lärde oss om vindens betydelse för elden och ritualerna kring livet i en kåta fick vi också insikter om själva livet.

När samerna levde som nomader var arbetet livet och livet arbetet i en ständig kretsgång. Alla var behövda och barnen lärde sig av de vuxna. Så är det inte längre, men treåringen kastar sitt lasso, han missar och missar - och är så himla stolt, han jobbar!
Men vi kan inte leva som nomaderna, det är inte det samhälle vi har. Och idag skulle det dessutom vara omöjligt att låta barnen ta del i samhällslivet genom att vara med på våra arbetsplatser… Eller?

Skolan är Sveriges största arbetsplats. Barnen är lika tidspressade som de vuxna och måste tidigt prestera för att komma någonstans senare i livet. Men de vet inte vad de ska komma till, vilken plats de ska ha, vilken roll de ska spela.

I boken "Neuropedagogik, en skola för hela hjärnan" bekräftar hjärnforskaren Matti Bergström mina misstankar; skolan är farlig för barnets utveckling. Före skolstarten, medan barnet vistas i hemmet och på "gatan" utvecklas det så gott som utan hinder. Allt det barn gör är innefattat en helhet - de sjunger till exempel en teckning. Men när barnet börjar i skolan påbörjas en process som hindrar dess verkliga utveckling, och den utvecklingsnivå som det hade när det kom till skolan förstörs gradvis.

Det är viktigt med kunskap. Det är viktigt att alla kan läsa och skriva. Skolan är en demokratisk rättighet. Visst är det så, men frågan är: VAD ska vi lära oss - HUR och VARFÖR? Och på vems villkor?
Skolans pedagogik, som bygger på information och teori, är ensidig kost för hjärnan. Den tar inte hänsyn till hela barnhjärnans potential och man skulle kunna säga att skolbarn drabbas av mental och fysisk skörbjugg.

Bergström beklagar att vare sig datorlek eller vanlig fysisk lek uppmuntras i dagens skola. Barnet behöver både använda sin fantasi och leka utomhus, i en varierad lekmiljö likt den naturen kan erbjuda. Genom leken (som även inrymmer rytmen och skapandet) erövrar barnet livet och får en förståelse för sin roll i den.

Men istället för att öka de fysiska aktiviteterna, och möjligheterna till lek, minskar vi det enda fysiska uttryck vi har i skolan, gymnastiklektionerna. Vilka dessutom mer handlar om tävlan och prestation än om att lära känna oss själva.
Skolan bygger på ett urgammalt koncept, och fungerar mer som en förvaringsplats än som en förberedelse inför livet. Vi skyddar de vilda djuren genom att låta dem leva fritt i sin optimala omgivning och i den bästa natur, skriver Matti Bergström. Men våra barn burar vi in och "vi påtvingar dem pedagogiska program som vi själva anser viktiga".

Bergström skriver att vi har en andlig bomb ingjuten i mänskligheten som är långt farligare för framtiden än en nukleär bomb - vi måste inse att den gamla skolans historia är slut och att det är dags att skapa en ny.

© YLVA FLOREMAN 2001